

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و

روستایی

سال ۱ / شماره ۱۴ / ۱۳۹۹

۱۳۹۹/۱۱/۴

مطالب این شماره

چشم انداز مصرف کالاهای برنج و گندم در
سال ۱۴۰۰..... ۲

تلخیص و تحلیل: احسان رجبی

چشم‌انداز مصرف کالاهای قند، شکر، روغن و
چربی‌ها در سال ۱۴۰۰..... ۵

تلخیص و تحلیل: احسان رجبی

تحلیل‌های فوق با استفاده از گزارش زیر تهیه شده است.
قصوری، ش. و قاسمی غنچه نازی، م. (۱۳۹۹). برآورد مقدار مصرف کالاهای اساسی در کشور
۱۴۰۰-۱۳۹۰. مرکز آمار ایران. قابل دسترسی در:
<https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1399/kala%20asasi.pdf>

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند خوانندگان
انر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کدپستی
۱۵۹۸۶-۳۳۳۱۳

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: چشم انداز مصرف کالاهای برنج و گندم در سال ۱۴۰۰

تهیه و تحلیل: احسان رجیبی

کد: PN- 4 -13991104-(30)

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۱۰/۲۵

خلاصه متن خبر

برخی از کالاهای مصرفی در سبد غذایی خانوارها، کالاهایی هستند که با افزایش درآمد مصرف‌کنندگان، تقاضا برای آنها به نسبتی کمتر از درآمد، افزایش می‌یابد به نحوی که سهم این کالاها در مخارج مصرف‌کنندگان، با افزایش درآمد کاهش می‌یابد. به طور معمول این کالاها سهم نسبتاً بالایی در بودجه خانوار دارند و مصرف آنها، برای اغلب مصرف‌کنندگان ضروری است. این کالاها حساسیت و کشش قیمتی پایین، داشته و مصرف‌کنندگان ناگزیر به مصرف این کالاها هستند. در نتیجه، برای اطمینان از تامین اقلام مصرفی خانوار (تولید داخلی یا واردات) نیاز به پیش‌بینی و برنامه‌ریزی ذخایر استراتژیک، اهمیت بسیاری پیدا می‌کند. در ادامه، یافته‌های طرح هزینه و درآمد خانوار مرکز آمار ایران (داده‌های ۹۸-۱۳۹۰)، در خصوص سهم مصرف هر کالا در خانوار، و جدول داده و ستانده (سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰) و حساب‌های ملی در خصوص برآورد سهم مصرف کارگاهی کالاهای گندم و برنج بررسی شده است.

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

بررسی مصرف سالانه کالاهای برای دو مقصد مصرف یعنی خانوارها و کارگاهی (مانند هتل و خوابگاه، رستوران، امور دفاعی)، امکان پیش‌بینی مصرف سرانه برای برنامه‌ریزی تامین امنیت پایدار غذایی در سطح کلان کشور را فراهم می‌آورد. در ادامه مصرف سرانه کالاهای استراتژیک برنج و گندم بررسی شده است.

❖ برنج

سرانه مصرف برنج در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۰، روندی غالباً نزولی داشته و از ۴۳٫۶ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۰ به ۳۶٫۴ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۸ کاهش پیدا کرده است.

پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ سرانه مصرف به ترتیب به ۳۳٫۱ و ۳۴٫۹ کیلوگرم به ازای هر نفر خواهد رسید. قیمت هر کیلوگرم برنج نیز با افزایش ۴۱۷ درصدی از ۲۱۸۷۶ ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۱۳۱۹۰ ریال در سال ۱۳۹۸ رسیده است. همچنین مصرف سرانه برنج کل کشور (خانوار و کارگاهی) از ۴۴ کیلوگرم در سال ۱۳۹۰ به ۳۶٫۴ در سال ۱۳۹۸ کاهش پیدا کرده و با ۲۰ درصد کاهش، پیش‌بینی می‌شود به ۳۴٫۹ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۴۰۰ برسد.

سهم مصرف کارگاهی برنج کشور نیز از ۱۲٫۸۵ درصد (از کل مصرف برنج کشور) در سال ۱۳۹۰ به ۱۷٫۵ درصد در سال ۱۳۹۸ رسیده و انتظار می‌رود برای سال ۱۳۹۹ به ۱۰٫۳ درصد و برای سال ۱۴۰۰ به ۱۷٫۵ درصد از کل مصرف برنج کشور برسد. سهم مصرف برنج خانوار در کشور نیز از ۸۷٫۱۵ درصد (از کل مصرف برنج کشور) در سال ۱۳۹۰ به ۸۲٫۵۳ درصد در سال ۱۳۹۸ کاهش داشته است. برای خانوار روستایی نیز سرانه مصرف از ۴۲ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۰ به ۳۲ کیلوگرم در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته و برای خانوار شهری نیز مصرف سرانه از ۳۷٫۲ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۰ به ۳۰٫۶ کیلوگرم در سال ۱۳۹۸ کاهش پیدا کرده است.

در مورد ترکیب انواع برنج مصرف در مناطق شهری و روستایی نیز، برنج خارجی همواره از برنج ایرانی مصرف بیشتری داشته است؛ تا جایی که در سال ۱۳۹۸ برای خانوار روستایی ۶۷ درصد و برای خانوار شهری ۴۹٫۷ درصد از برنج مصرفی خانوار را برنج خارجی تشکیل داده است. همزمان با افزایش قیمت انواع برنج طی سال‌های ۹۸-۱۳۹۰، سرانه مصرف برنج خارجی درجه یک از ۲۳٫۸ کیلوگرم در سال ۱۳۹۰ به ۱۴٫۲ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. این درحالی است که سرانه مصرف برنج خارجی درجه دو از ۴٫۱ کیلوگرم در سال ۱۳۹۰ به ۴٫۲۳ کیلوگرم در ۱۳۹۸ افزایش یافته است. در بین ارقام برنج ایرانی در سال ۱۳۹۸، برنج طارم در خانوار شهری با مصرف سرانه ۶٫۶ کیلوگرم و در خانوار روستایی با مصرف سرانه ۴٫۶ کیلوگرم در سال پرمصرف‌ترین ارقام برنج ایرانی بوده‌اند. ارقام برنج محلی غیر شمالی نیز تنها با سرانه مصرف ۲٫۶ کیلوگرم در

۱. قصوری، ش. و قاسمی غنچه نازی، م. (۱۳۹۹). برآورد مقدار مصرف کالاهای اساسی در کشور ۱۴۰۰-۱۳۹۰. مرکز آمار ایران. قابل دسترسی در: <https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1399/kala%20asasi.pdf>

خانوار شهری و ۱,۹ کیلوگرم در خانوار روستایی، ۷,۳ درصد از مصرف کل برنج خانوارهای ایرانی را پوشش می‌دهند.

در نتیجه می‌توان بیان کرد که افزایش قیمت انواع برنج در کشور باعث کاهش سرانه مصرف برنج شده و خانوار روستایی بیشتر از خانوار شهری مصرف خود را کاهش داده است. برنج خارجی درجه یک، بالاترین سهم از سبد انواع برنج مصرفی مجموع خانوارهای شهری و روستایی را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که در خانوارهای روستایی، مصرف برنج خارجی درجه دو از سایر ارقام برنج ایرانی (حتی طارم) بیشتر بوده است. انواع برنج ایرانی نیز تنها ۳۳ درصد از مصرف خانوار روستایی و ۵,۳ درصد از مصرف خانوار شهری را به خود اختصاص داده است.

به طور خلاصه در خصوص وضعیت مصرف برنج نکات زیر مطرح است:

۱- با افزایش قیمت برنج در دوره زمانی ۹۸-۱۳۹۰، خانوار روستایی مصرف برنج خود را (۲۴ درصد) بیشتر از خانوار شهری (۱۸ درصد) کاهش داده است.

۲- ترکیب مصرف برنج در خانوارها، به نفع برنج خارجی است و ۶۷ درصد برنج مصرفی خانوار روستایی و ۴۹,۷ درصد از برنج مصرفی خانوار شهری در سال ۱۳۹۸، برنج خارجی بوده است.

۳- میزان مصرف برنج درجه (۲) در دوره زمانی، افزایش و حتی از سایر ارقام برنج ایرانی (حتی طارم) مصرف بیشتری داشته است. مصرف برنج درجه یک خارجی نیز طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۰ کاهش یافته است.

۴- انواع برنج ایرانی تنها ۳۳ درصد از مصرف خانوار روستایی و ۵,۳ درصد از مصرف خانوار شهری را به خود اختصاص داده است.

۵- ارقام برنج محلی غیر شمالی نیز تنها با سرانه مصرف ۲,۶ کیلوگرم در خانوار شهری و ۱,۹ کیلوگرم در خانوار روستایی تنها ۷,۳ درصد از مصرف کل برنج خانوارهای ایرانی را پوشش می‌دهند.

جدول ۱- پیش بینی^۱ مصرف سرانه و مصرف کل سالانه برنج

کشور: ۱۴۰۰-۱۳۹۰

سال	شهری / روستایی	سرانه مصرفی / خانوار (کیلوگرم)	قیمت (ریال)	مصرف برنج خانوارهای کشور	سهم مصرف برنج کل کشور	سرانه مصرف برنج کل کشور
۱۳۹۰	روستایی / شهری	۴۲,۰۸ / ۳۷,۲۳	۲۰,۴۶۱ / ۲۲,۴۹۱	۲,۸۹۹,۸۳۸,۱۱۸	۱۲,۸	۴۳,۵۸
۱۳۹۱	روستایی / شهری	۴۰,۹۴ / ۳۶,۵	۳۰,۴۹۸ / ۳۳,۶۷۷	۲,۸۶۸,۳۷۹,۱۷۰	۱۰,۸	۴۱,۷۷
۱۳۹۲	روستایی / شهری	۳۷,۰۱ / ۳۳,۴۹	۴۷,۰۳۳ / ۵۲,۰۴۰	۲,۶۵۲,۱۲۱,۳۱۲	۱۰,۳	۳۷,۹۸
۱۳۹۳	روستایی / شهری	۳۷,۲۳ / ۲۹,۱۹	۵۰,۰۸۵ / ۵۵,۸۰۱	۲,۴۴۴,۳۷۹,۰۹۱	۱۱,۹	۳۵,۰۹
۱۳۹۴	روستایی / شهری	۳۲,۷۱ / ۲۹,۹۷	۵۰,۹۸۸ / ۵۸,۵۳۰	۲,۴۲۲,۴۴۶,۰۰۸	۱۴,۶	۳۵,۱۷
۱۳۹۵	روستایی / شهری	۳۳,۱۵ / ۲۸,۸۹	۵۶,۹۵۳ / ۶۸,۷۷۳	۲,۳۹۵,۷۳۴,۰۴۰	۱۶,۱	۳۴,۸۲
۱۳۹۶	روستایی / شهری	۳۳,۱ / ۳۳,۲۹	۶۶,۳۳۱ / ۸۱,۰۴۳	۲,۶۹۴,۸۸۶,۵۷۲	۱۵,۳	۳۸,۳۴
۱۳۹۷	روستایی / شهری	۳۱,۳ / ۳۰,۴۲	۸۷,۸۲۹ / ۱۰۰,۸۲۰	۲,۵۱۵,۰۰۹,۳۸۱	۱۶,۶	۳۵,۷۱
۱۳۹۸	روستایی / شهری	۳۲,۰۸ / ۳۰,۶۴	۱۱۰,۲۳۸ / ۱۱۶,۱۴۲	۲,۵۷۵,۰۳۸,۶۰۳	۱۷,۵	۳۶,۴۱
۱۳۹۹	پیش بینی			۲,۵۱۹,۸۳۰,۷۹۹	۱۰,۳	۳۳,۰۷
۱۴۰۰	پیش بینی			۲,۵۲۳,۸۹۰,۸۶۵	۱۷,۵	۳۴,۸۸

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری هزینه و خانوار ۹۸-۱۳۹۰ مرکز آمار ایران.

❖ گندم

مصرف گندم کل کشور، ۱۲,۸ میلیون تن و سایر فرآورده‌های آن (ماکارونی، کیک و بیسکویت) ۵۵۳ هزار تن در سال ۱۳۹۰ بوده است. انتظار می‌رود این میزان مصرف در سال ۱۴۰۰ به ۱۴,۴ میلیون تن برای گندم و ۶۷۰ هزار تن برای سایر فرآورده‌های آن برسد. مصرف سرانه گندم نیز طی سال‌های ۹۸-۱۳۹۰، با نوسانات اندک، از ۱۷۰ کیلوگرم به ۱۶۷ کیلوگرم تغییر پیدا کرده است. انتظار می‌رود مصرف سرانه گندم نیز برای سال ۱۳۹۹، ۱۶۸ کیلوگرم و برای سال ۱۴۰۰، ۱۶۹ کیلوگرم باشد. مصارف سرانه صنف و صنعت گندم (ماکارونی، کیک و بیسکویت و ...) نیز، با حداقل تغییرات از ۷ کیلوگرم در سال ۱۳۹۰ به ۶ کیلوگرم در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. با توجه به شیوع کرونا و محدودیت‌های مصرف

۱. برآورد با استفاده از جداول داده- ستانده و مصرف واسطه رشته فعالیت های اقتصادی کشور صورت پذیرفته است. شیوع کرونا و محدودیت های مصرف کارگاهی تاثیر داده شده است. پیش بینی سال ۱۴۰۰ با فرض وجود شرایط عادی سهم مصرف برنج کارگاهی محاسبه شده است.

- ۳- ضرورت افزایش نظارت و استانداردسازی تحویل گندم در تمامی مراحل زنجیره ارزش
- ۴- افزایش کیفیت آرد تولیدی کارخانه‌های آرد کشور از طریق تقویت نقش و جایگاه بخش خصوصی
- ۵- اصلاح الگوی مصرف نان و جلوگیری از نان به جای کنسانتره توسط دامداری‌ها
- ۶- جلوگیری از قاچاق گندم و آرد به خارج از کشور از طریق اصلاح رویه قیمت‌گذاری در خرید گندم و توزیع آرد و رصد و کنترل فرآیند خرید و فروش این محصول استراتژیک
- ۷- اجرای سیاست قیمت تضمینی به جای خرید تضمینی برای محصول گندم
- ۸- تلاش برای پیاده‌سازی کشاورزی قراردادی برای محصول گندم.

جدول ۲- مقدار سرانه و مصرف کل سالانه کشور برای محصولات

برنج و گندم طی سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۰

واحد: میلیون تن - کیلوگرم به ازای هر نفر در هر سال

سال	برنج		گندم		سایر فرآورده‌های گندم
	میزان مصرف کل کشور	میزان مصرف سرانه	میزان مصرف کل کشور	میزان مصرف سرانه	
۱۳۹۰	۳,۲۷	۴۴	۱۲,۷۸	۱۷۰	۰,۵۵
۱۳۹۱	۳,۱۸	۴۲	۱۲,۸۴	۱۶۹	۰,۵۶
۱۳۹۲	۲,۹۲	۳۸	۱۳,۲	۱۷۲	۰,۵۳
۱۳۹۳	۲,۷۳	۳۵	۱۳,۴	۱۷۲	۰,۴۹
۱۳۹۴	۲,۷۷۶	۳۵	۱۲,۹	۱۶۳	۰,۵۲
۱۳۹۵	۲,۷۸	۳۵	۱۳,۴	۱۶۸	۰,۵۱
۱۳۹۶	۳,۱	۳۸	۱۳,۱	۱۶۲	۰,۴۵
۱۳۹۷	۲,۹	۳۶	۱۳,۳۶	۱۶۳	۰,۴۵
۱۳۹۸	۳,۰۲	۳۶	۱۳,۸۴	۱۶۷	۰,۵۳
۱۳۹۹	۲,۷۸	۳۳	۱۴,۱	۱۶۸	۰,۵۸
۱۴۰۰	۲,۹۶	۳۵	۱۴,۴	۱۶۹	۰,۶۸

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری هزینه و خانوار ۹۸-۱۳۹۰ مرکز آمار ایران

کارگاهی و پیش‌بینی رفع آن، در سال ۱۴۰۰، مصرف سرانه صنف و صنعت گندم، برای سال ۱۳۹۹، ۷ کیلوگرم و برای سال ۱۴۰۰، ۸ کیلوگرم پیش‌بینی شده است.

براساس اطلاعات کاربری اراضی زراعی سال ۱۳۹۸-۱۳۹۷، سطح تولید محصولات زراعی، حدود ۱۲ میلیون هکتار بوده است که از این مقدار حدود ۵۱,۸ درصد به صورت آبی و ۴۸,۲ درصد به صورت دیم کشت شده است. از کل اراضی زیرکشت محصولات زراعی، غلات ۷۱,۲ درصد اراضی را به خود اختصاص داده است. همچنین ۲۷,۵ درصد از کل تولید محصولات زراعی را غلات به خود اختصاص داده است.

گندم با تولید حدود ۸,۲ میلیون تن و سهم ۱۰,۲ درصد از کل میزان تولید محصولات زراعی، رتبه دوم بیشترین تولید محصولات آبی را داشته است. کانون‌های تولید این محصول، استان‌های خوزستان، فارس، گلستان، خراسان رضوی، کرمانشاه و همدان بوده است. در محصولات زراعی با کشت دیم، محصول گندم با تولید حدود ۵,۵ میلیون تن، سهم ۷۱,۵ درصدی از کل میزان تولید محصولات دیم را داشته است. کانون‌های تولید گندم دیم نیز استان‌های کردستان، گلستان، آذربایجان شرقی، کرمانشاه و آذربایجان غربی بوده است.

با توجه به اهمیت و جایگاه مصرف و تولید گندم پیشنهادهای زیر با هدف پایداری و بهبود تولید و مصرف این کالای استراتژیک ارائه می‌شود:

- ۱- کاهش یارانه پنهان به مصرف‌کننده و تقویت زنجیره تولید صنعتی محصولات نهایی گندم مانند نان
- ۲- افزایش سبوس آرد یارانه‌ای مصرفی نانوائی‌ها از طریق کاهش سبوس‌گیری، با هدف افزایش سلامت نان کامل (آهن، کلسیم، روی و ویتامین‌های گروه B) و توزیع هدفمند و توزیع عادلانه آرد یارانه‌ای به دهک‌های هدف، به منظور جلوگیری از نشت به سمت آرد غیریارانه‌ای و مورد نیاز سایر مصارف صنعتی (مانند نانوائی‌های آزادپز، کارخانه‌های نان صنعتی، واحدهای شیرینی‌پزی، قنادی و واحدهای تولید ماکارونی، کیک، کلوچه، بیسکویت)

عنوان خبر: چشم‌انداز مصرف کالاهای قند، شکر، روغن و چربی‌ها در سال ۱۴۰۰

تهیه و تحلیل: احسان رجیبی

کد: PN-4-13991104-(31)

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۱۰/۲۷

خلاصه متن خبر

برنامه‌ریزی برای میزان تولید، حفظ ذخایر استراتژیک و واردات کالاهای اساسی، همواره یکی از دغدغه‌های سیاست‌گذاران بوده است. در برخی موارد، چندین سازمان مرتبط، پیش‌بینی‌های متفاوتی در خصوص مقدار مصرف یک کالا را ارائه می‌دهند. این متن کوتاه، که با استفاده از تمامی داده‌های خانواری و کارگاهی (شامل طرح هزینه و درآمد خانوار مرکز آمار ایران (داده‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸) برای برآورد سهم مصرف هر یک از کالای قند و شکر، روغن و چربی‌ها در سبد مصرفی خانوارها و جدول داده و ستانده سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ و حساب‌های ملی) توسط مرکز آمار ایران تهیه شده است، شاید بتواند راهی پیش‌روی برنامه‌ریزان قرار دهد.

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

مصرف سالانه کالاها شامل مصرف خانوارها و کارگاهی (مانند هتل و خوابگاه، رستوران، امور دفاعی) است و نتایج این یادداشت، امکان پیش‌بینی برای تامین اقلام مصرفی خانوار به تفکیک کالاهای قند و شکر، روغن و چربی‌ها را فراهم می‌سازد.

❖ قند و شکر

مصرف قند و شکر کل کشور در سال ۱۳۹۰ حدود ۱٫۸ میلیون تن و در سال ۱۳۹۸، ۱٫۶ میلیون تن بوده است. پیش‌بینی می‌شود مصرف کل کشور تا پایان سال ۱۳۹۹ به ۱٫۳۸ میلیون تن و در سال ۱۴۰۰ به ۱٫۴۸ میلیون تن برسد. طی سال‌های ۹۸-۱۳۹۰، مصرف سرانه قند و شکر از ۲۴ کیلوگرم به ازای هر نفر به ۱۹ کیلوگرم به ازای هر نفر کاهش یافته است. پیش‌بینی می‌شود این مصرف در سال ۱۳۹۹، ۱۶ کیلوگرم و در سال ۱۴۰۰ معادل ۱۷ کیلوگرم به ازای هر نفر باشد.

از ۸۲٫۷ میلیون تن انواع محصولات زراعی تولید شده در سال زراعی ۱۳۹۸-۱۳۹۷، محصولات صنعتی (شامل چغندر قند) ۱۱٫۲ درصد از

۱. قصوری، ش. و قاسمی غنچه نازی، م. (۱۳۹۹). برآورد مقدار مصرف کالاهای اساسی در کشور ۱۴۰۰-۱۳۹۰. مرکز آمار ایران. قابل دسترسی از طریق: <https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1399/kala%20asasi.pdf>

کل تولیدات را به خود اختصاص داده‌اند. در سال زراعی ۱۳۹۸-۱۳۹۷، چغندر قند به عنوان ماده اولیه صنعت قند و شکر، در ۸۰ هزار هکتار از اراضی به صورت آبی کشت شده و در مجموع، معادل ۳٫۸ میلیون تن در سطح کشور تولید شده است. در همین سال زراعی، نیشکر نیز در ۶۹ هزار هکتار از اراضی کشت شده و تولیدی معادل ۴٫۶ میلیون تن در سطح کشور داشته است. این در حالی است که بر پایه نتایج طرح آمارگیری زراعت مرکز آمار ایران (در سال زراعی ۱۳۹۷-۱۳۹۶) چغندر قند با ۸٫۴ میلیون تن و نیشکر با ۷٫۶ میلیون تن، در مجموع ۲۵ درصد تولیدات محصولات گیاهی سالانه را به خود اختصاص داده است.

صنعت قند و شکر در داخل کشور، یکی از نمونه‌های اجرای کشاورزی قراردادی است که می‌تواند الگویی برای سایر محصولات کشاورزی باشد. اما با توجه به واردات شکر و حذف ارز ترجیحی آن، قیمت این کالا افزایش پیدا کرده است و خانوار ایرانی مصرف قند و شکر را در سبد مصرفی خود کاهش داده‌اند. اگر چه از منظر الگوی سالم تغذیه و میزان مطلوب مصرف قند و شکر در سبد غذایی خانوار و لزوم کاهش آن وحدت نظر کارشناسی وجود دارد، اما اطمینان از فراهمی آن نیز اهمیت دارد. کاهش وابستگی به واردات شکر می‌تواند از خروج ارز از کشور جلوگیری نماید. برای بهبود وضعیت تولید چغندر قند و نیشکر در داخل و کاهش ضریب وابستگی، پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

۱. توجه ویژه به ایجاد ظرفیت کارخانجات استحصال قند از چغندر قند،

به جای نیشکر و جایگزینی تولید چغندر قند به جای نیشکر

۲. اتخاذ سیاست مناسب جهت کاهش مطالبات چغندرکاران از

کارخانجات قند

۳. توجه به قیمت‌های نسبی (قیمت سرمزرعه و عملکرد در واحد

سطح) در پیشنهاد قیمت‌های تضمینی و خرید تضمینی محصولات

زراعی برای اقتصادی شدن کشت چغندر قند و جلوگیری از تغییر

الگوی کشت به سمت سایر محصولات تجاری و با قیمت بالاتر

۴. حمایت فنی و یارانه‌ای به منظور افزایش بهره‌وری و کارایی برای

کاهش قیمت تمام شده در طول زنجیره ارزش

۵. آموزش و ترویج الگوی متناسب استاندارد مطابق با معیارهای

سلامتی برای تغییر الگوی مصرف خانوار و ارائه محصولات جایگزین

عزتوجه ویژه به مدیریت و کنترل واردات شکر و تاثیر آن بر میزان تولید داخل و استفاده از ابزارهایی مانند تعرفه سهمیه‌ای
۷. توجه ویژه بر تامین نهاده‌های مورد نیاز کشت چغندر قند و اطمینان از پایداری تولید آن.

❖ روغن و چربی‌ها

سرانه مصرف انواع روغن‌ها و چربی‌ها در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۰، روند با ثباتی داشته است و از ۲۳ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۰ به ۲۲ کیلوگرم به ازای هر نفر در سال ۱۳۹۸ کاهش پیدا کرده است. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰، سرانه مصرف انواع روغن و چربی‌ها به ترتیب به ۱۹ و ۲۱ کیلوگرم به ازای هر نفر خواهد رسید. بدین ترتیب انتظار می‌رود، مصرف انواع روغن‌ها و چربی‌ها در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ و در سطح کشور به ۱،۶ و ۱،۷ میلیون تن برسد.

در داخل کشور، روغن خوراکی بیشتر از پنج محصول کلزا، کنجد، آفتابگردان، سویا و گلرنگ استحصال می‌شود. حدود ۸۴ درصد از روغن مورد نیاز کشور از طریق واردات و ۱۶ درصد آن در داخل کشور تولید می‌شود. تولید ناکافی دانه‌های روغنی و نیاز مصرف‌کننده به روغن خوراکی سبب شده است که سالانه، منابع ارزی بسیاری صرف واردات دانه‌های روغنی و روغن خام شود.

بر پایه اطلاعات آمارنامه وزارت جهاد کشاورزی، در سال زارعی ۹۸-۱۳۹۷، از ۱۲ میلیون هکتار سطح زیر کشت محصولات زراعی، محصولات صنعتی (شامل دانه‌های روغنی) ۵،۴ درصد سطح زیر کشت را به خود اختصاص داده است. سویا در ۲۹،۳ هزار هکتار از اراضی کشت شده و میزان تولیدی معادل ۶۸،۲ هزار تن داشته است. کنجد نیز در ۵،۶ هزار هکتار از اراضی کشت شده و تولیدی معادل ۴۲،۹ هزار تن داشته است. گلرنگ در ۲۲،۹ هزار هکتار از اراضی کشت شده و معادل ۱۹،۸ هزار تن تولید داشته است. آفتابگردان روغنی نیز در ۱۴،۶ هزار هکتار از اراضی کشت شده و معادل ۱۵،۴ هزار تن تولید داشته است. محصول کلزا با بیشترین سطح زیر کشت و میزان تولید، به ترتیب ۲۱۴ هزار هکتار و ۴۰۰ هزار تن تولید شده است. پیش‌بینی می‌شود در سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸، حدود ۴۲۰ هزار تن انواع دانه‌ی روغنی توسط کشاورزان تولید شود. بر اساس میانگین

واردات ۱۰ سال اخیر، میزان نیاز به کنجاله ۳ میلیون تن است که کنجاله سویا حدود ۲/۵ تا ۲/۸ میلیون تن را به خود اختصاص خواهد داد.

در خصوص سیاست‌گذاری‌های حوزه مصرف، تولید و واردات دانه‌های روغنی و روغن خام، پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

۱. برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای واردات دانه روغنی (مواد اولیه) به جای واردات روغن خام (محصول نهایی)، به ویژه در زمان واردات با ارز ترجیحی با هدف استفاده از ظرفیت کارخانجات روغن‌کشی داخلی برای تامین نیاز مصرف‌کننده، صنعت دام و طیور، ایجاد اشتغال و حفظ ارزش افزوده
 ۲. به‌روزرسانی و ایجاد سازگاری محیطی در پلنفرم برداشت دانه‌های روغنی و کمباین‌های کارنده‌ها تولید داخلی
 ۳. همزمان با پیشرفت برنامه‌های جهش تولید دانه‌های روغنی، ارز ترجیحی واردات روغن خام و دانه‌های روغنی به صورت پلکانی حذف شود.
 ۴. تلاش برای رفع انحصار در واردات دانه‌های روغنی با کمک دستگاه‌های نظارتی و مردم نهاد کشور
 ۵. استفاده از سیاست‌های تعرفه‌ای برای واردات دانه‌های روغنی و کنجاله برای کاهش سود بازرگانی و استفاده از ظرفیت صنعت روغن‌کشی
 ۶. توجه ویژه به تشویق کشت دیم‌زارها و تناوب کشت دانه‌های روغنی با سایر محصولات زراعی
 ۷. پیاده‌سازی راهکار کشاورزی قراردادی میان کارخانجات روغن‌کشی و تولیدکنندگان داخلی
 ۸. تکیه بر ارقام و گونه‌های جدید پربازده دانه‌های روغنی برای بهبود میزان و ضریب استحصال روغن و صرفه‌جویی در مصرف نهاده‌ها
 ۹. کنترل و نظارت بر جلوگیری از قاچاق انواع روغن به کشورهای همسایه
 ۱۰. نظارت و همکاری برای توزیع عادلانه روغن مصرف خانوار برای جلوگیری از توزیع خارج از شبکه و یا فروش با نرخ فراتر از نرخ مصوب روغن در بازار.
- مقایسه سرانه مصرف پیش‌بینی شده در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که سرانه مصرف قند و شکر در سال

جدول ۱- مقدار مصرف کل و مصرف سرانه روغن و چربی‌ها و

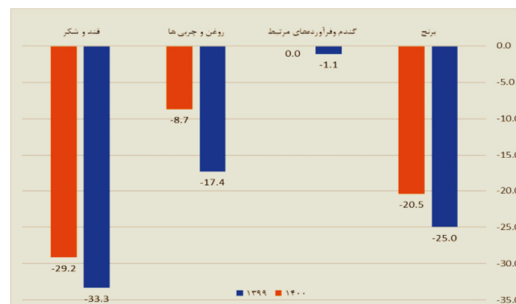
قند و شکر: ۱۴۰۰-۱۳۹۰

واحد: میلیون تن - کیلوگرم به ازای هر نفر در سال

سال	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور
۱۳۹۰	۱,۷۶	۲۳	۱,۷۶	۲۴
۱۳۹۱	۱,۸	۲۴	۱,۸۳	۲۴
۱۳۹۲	۱,۶۸	۲۲	۱,۶۹	۲۲
۱۳۹۳	۱,۶۳	۲۱	۱,۵۶	۲۰
۱۳۹۴	۱,۸۰۱	۲۳	۱,۵۸	۲۰
۱۳۹۵	۱,۸۰۲	۲۳	۱,۵	۱۹
۱۳۹۶	۱,۸۰۵	۲۲	۱,۶	۲۰
۱۳۹۷	۱,۷	۲۱	۱,۵	۱۸
۱۳۹۸	۱,۸۰۸	۲۲	۱,۶	۱۹
۱۳۹۹	۱,۶	۱۹	۱,۳۹	۱۶
۱۴۰۰	۱,۷۷	۲۱	۱,۴۸	۱۷

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری هزینه و خانوار ۹۸-۱۳۹۰، مرکز آمار ایران

۱۳۹۹ کاهش ۳۳,۳ درصدی و سرانه مصرف برنج نیز کاهش ۲۵ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۰ را تجربه کرده است. پیش‌بینی می‌شود، در سال ۱۴۰۰ مصرف سرانه قند و شکر کاهش ۲۹,۲ درصدی و برنج کاهش ۲۰,۵ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۰ را تجربه کند.

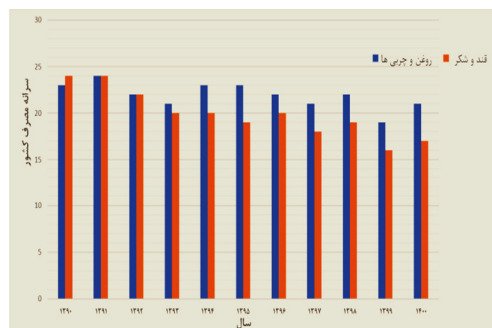

نمودار ۱- پیش‌بینی درصد تغییر سرانه مصرف کالاهای اساسی در

سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۰

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری هزینه و خانوار ۹۸-۱۳۹۰، مرکز آمار ایران و محاسبات نگارنده

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری هزینه و خانوار ۹۸-۱۳۹۰، مرکز آمار ایران و محاسبات نگارنده

نمودار ۲- روند مصرف سرانه قند و شکر و روغن و چربی‌ها طی

سال‌های ۹۸-۱۳۹۰ و پیش‌بینی آن در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری هزینه و خانوار ۹۸-۱۳۹۰، مرکز آمار ایران و محاسبات نگارنده

^۱ برآورد با استفاده از جداول داده- ستانده و مصرف واسطه رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور صورت پذیرفته است. شیوع کرونا و محدودیت‌های مصرف کارگاهی تاثیر داده شده است. پیش‌بینی سال ۱۴۰۰ با فرض وجود شرایط عادی سهم مصرف برنج کارگاهی محاسبه شده است.

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵
تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>